



### MÉG EGYSZER A KÖNYVTÁRKÖZI KÖLCSÖNZÉSRŐL

Minden könyvtáros, aki könyvtárközi kölcsönzéssel foglalkozott vagy foglalkozik, tudja, hogy ez a szolgáltatás nagy körültekintést, odafigyelést, lelkiismeretességet, pontosságot és nem utolsósorban könyvtári szakismeretet, tájékozottságot kíván. Mindig arra kell törekednünk, hogy minden egyes kérés esetén a legoptimálisabb utat válasszuk. Felsorolok az alábbiakban négy pozitív és negatív példát az észak-dunántúli régió könyvtáraiban szerzett tapasztalataim alapján.

Először a *Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár* könyvtárközi kölcsönzésének alakulását ismertetem. 1984-ben 304 alkalommal igényeltünk olvasóink részére más könyvtártól dokumentumokat. Ebből 232 (76,3%) kérés teljesült, 72 (23,6%) nem teljesült.

#### A 232 teljesített kérésből

68 (29,3%)	10 napon belül
75 (32,3%)	10–20 nap alatt
47 (20,5%)	20–30 nap alatt
22 (9,5%)	2 hónap alatt
11 (4,7%)	3–4 hónap alatt
9 (3,7%)	4–9 hónap alatt nyert kielégítést.

A három és kilenc hónap között teljesített kérések többségénél a dokumentumokat külföldről kaptuk meg; a hosszú várakozási idő ezzel legalábbis magyarázható. Sajnos, kéréseink továbbításáról sok esetben nem kapunk értesítést, így sorsukról sem tudunk felvilágosítást adni az olvasónak, pedig bizonyára türelmesebben várná, ha legalább hírt hallana kérése kielégítésének intézéséről. Igen jó lenne – ha történetesen nincs feltüntetve rajta a határidő – kérésünk automatikusan előjegyzésbe kerülne, és nem küldenék vissza azzal, hogy kérünk-e előjegyzést? Munkát, időt és pénzt takaríthatunk meg, ha főlegesen nem „utaztatjuk” a kéréseket. A mű visszaküldésénél többször nekünk, mint kérő könyvtárnak is vannak nehézségeink. Hiába hívjuk fel az olvasó figyelmét a határidő pontos betartására, ha időben nem hozza vissza a kötetet, egy-két napot késünk.

A könyvtárközi kölcsönzésben másik feladatunk az intézményünkbe érkezett kérések teljesítése, szükség esetén továbbítása. 1984-ben 2201 esetben fordultak hozzánk a könyvtárak igényeikkel. Kéréseik teljesítése és továbbítása a következőképpen alakult:

1433-at (65,1%)	teljesítettünk,
230-at (10,4%)	előjegyeztünk,
450-et (20,4%)	továbbítottunk más könyvtárnak,
88-at (4,1%)	pedig visszaküldtünk.

A 2201 kérésből 615 (27,9%) 1978 után megjelent dokumentumra vonatkozott. Ebből 555 (90,2%) kérés teljesítettünk, 60-at (9,8%) továbbítottunk.

#### A 60 kérés továbbításának alakulása:

41 (68,4%)	a régió könyvtáraiba,
15 (25,0%)	fővárosi könyvtárakba,
4 (6,6%)	az ország más könyvtáraiba kerültek el tőlünk.

A budapesti könyvtárakba küldött kérésekből három olyan külföldi folyóiratra vonatkozott, amely nem jár a régió könyvtáraiba, a többi hollétét illetően pedig az intézményünkben található regionális lelőhelykatalógus volt bizonytalan. Ezért jobbnak láttuk, ha a kéréseket mindjárt Budapestre irányítjuk.

A fentiekben felsorolt adatok jelzik, hogy megpróbáljuk pontosan irányítani a kéréseket. Ennek ellenére, mint *Fogarassy Miklós* is megjegyzi (*TMT*, 31. köt. 1–2. sz. 1984. p. 9–13.) a könyvtárközi kölcsönzés, más régiókhoz hasonlóan itt sem működik azért zökkenőmentesen.

E munkában a pontosságon alapuló bizalom megszerzésére és megtartására törekszünk, hiszen a kérések telefonon vagy telexen való elfogadása mindenképpen a kölcsönös bizalmon alapul. A régió belül egységes szemléletet szeretnénk kialakítani, ezért értekezleteket, munkamegbeszéléseket hívunk össze (a regionális meg-

örző helyek, megyei-városi könyvtárak munkatársai számára). Gyorsítja a könyvtári kölcsönzés menetét, a könyvtárosok közötti személyes kapcsolat is. Hacsak tehetjük, a szakmai látogatásra, tapasztalatszerésre megyünk a régió megörző intézményeibe, A és B típusú könyvtáraiba. Megismerkedünk a könyvtárközi kölcsönzést intéző munkatársakkal, s megpróbálunk körükben olyan személyes kapcsolatokat kialakítani, hogy – olvasóink jobb ellátása érdekében – ügyes-bajos dolgainkkal, sürgős kéréseinkkel, telefonon, telexen egyaránt megkereshessük egymást.

Beszélgetéseink során felhívjuk a figyelmet a telex és telefon használatára, hiszen egyre megbízhatóbb regionális katalógusaink (könyv, folyóirat) a gyors tájékoztatást lehetővé teszik. Ilyen módon kiküszöbölhetjük a kéréslapok „utaztatását”, miközben a kérések irányítása pontosabbá, teljesítése gyorsabbá válik.

A kéréseket, ha pontosan kitöltött kéréslapot kapunk, postafordultával teljesítjük, attól függetlenül, hogy ezek dokumentumra vagy másolatra vonatkoznak-e. Továbbítás, előjegyzés esetén, mindig küldünk értesítést a kérő könyvtárnak, jelezve azt is, hogy továbbítottuk kérését. Ez a visszajelzés sok kérés esetén ugyan jelentős többletmunkát jelent, de csak ily módon lehet tájékoztatni az olvasót.

A könyvtárközi kölcsönzési gyakorlat elsődleges hátránya azon kívül, hogy a vonatkozó rendelet értelmében nem terjed ki minden dokumentumra, a 3–8 napos teljesítési, illetve továbbítási határidő be nem tartása, amelynek okai felettébb változatosak (fegyelmezetlenség, szervezési hibák, objektív akadályok, mint pl. a raktári- és szállítási gondok, másolás esetén a gyorsmácsoló hiánya, géphiba, speciális papír hiány stb.).

Megnöveli a teljesítés, továbbítás idejét a rosszul, hiányosan kitöltött, forrásmegjelölés nélküli kéréslapok nagy száma. Ezért kérjük mindig partnereinktől, hogy minden esetben jelöljék meg a forrást, és ha az nem is könyvészetileg ellenőrzött adat, az ellenőrzésre a kisebb könyvtáraknak nincs is módjuk. Más kérdés, hogy némely könyvtár akkor sem vállalja a kiegészítést (javítást), amikor ezt a rendelkezésre álló segédeszközök lehetővé tennék, sőt gyakorta az is kiderül, hogy maga is birtokában van a kért dokumentumnak.

Nagy mennyiségű másolat kérésénél sokszor hiányzik a kéréslapi közlése annak, hogy az olvasó vállalja-e a többszáz forint kifizetését. Előfordult, hogy ilyen és hasonló problémáknál felhívtuk a kérő könyvtárat, s ha az illetékes kollégával nem tudtunk beszélni, több napot, hetet vártunk a válaszra, ha egyáltalán kaptunk választ. Ilyenkor felmerül bennünk a kérdés, hogy a kérő könyvtár, a könyvtáros, miért nem képviseli saját olvasója érdekeit? A szükséges és elégséges információk megadása a kérő könyvtár kötelessége, ha ezt elmulasztja, a kérés gyors és pontos teljesítését akadályozza meg.

A teljesítés gyorsaságának fontos feltétele még a kérések pontos irányítása is. Az irányítás soha nem lehet mechanikus. Minden kérés egyedi döntést és tájékozottságot igényel. (Egy példa az irányítás gyarlóságára és a 3–8 napos továbbítási határidő be nem tartására: egy alföldi település olvasója, 1984. június 14-én a Vas Népe egyik cikkéről kért másolatot a helyi könyvtárban. A kérést mechanikusan a hálózati, majd a regionális központba továbbították, ahonnan – közel három hónap múlva – hozzánk került, 1984. szept. 13-án. A másolatot másnap elküldtük a kérő könyvtárnak. Lehet találni: hol „lappangott” három hónapig a kérés?)

A *Marton-Terjék* (TMT, 31. köt. 6–7. sz. 1984. p. 205–210.) cikkben felvetett expressz másolatszolgáltatás gondolatát lelkesen üdvözljük, azzal a megszorítással, hogy ez nem új dolog, illetve nem lenne szabad, hogy az legyen. A másolatok gyors – vagy mondjuk expressz – elkészítése és elküldése tulajdonképpen a könyvtárközi kölcsönzés alapvető feladata. A kölcsönzés lelkiismeretes, naprakész elvégzése nem teszi szükségessé külön az „expressz” szolgáltatást. Nem új szolgáltatás-ként kellene tehát bevezetni, hanem el kellene érni, hogy a mindennapi gyakorlatban a gyorsaság természetes legyen.

Ha minden intézmény és könyvtáros ugyanolyan gondot fordítana a könyvtárközi kölcsönzésre, mint más szolgáltatásra, elérnénk azt a célt, amelyért a 19/1981. (XII. 8.) MM számú rendeletet megalkották.

Vértesi Péterné  
(Szombathely, Berzsenyi Dániel  
Megyei Könyvtár)